

CURIOSITATS DE CATALUNYA

(setmanal)

Redacció i Administració:

Barcelona. - Riera Alta, 61

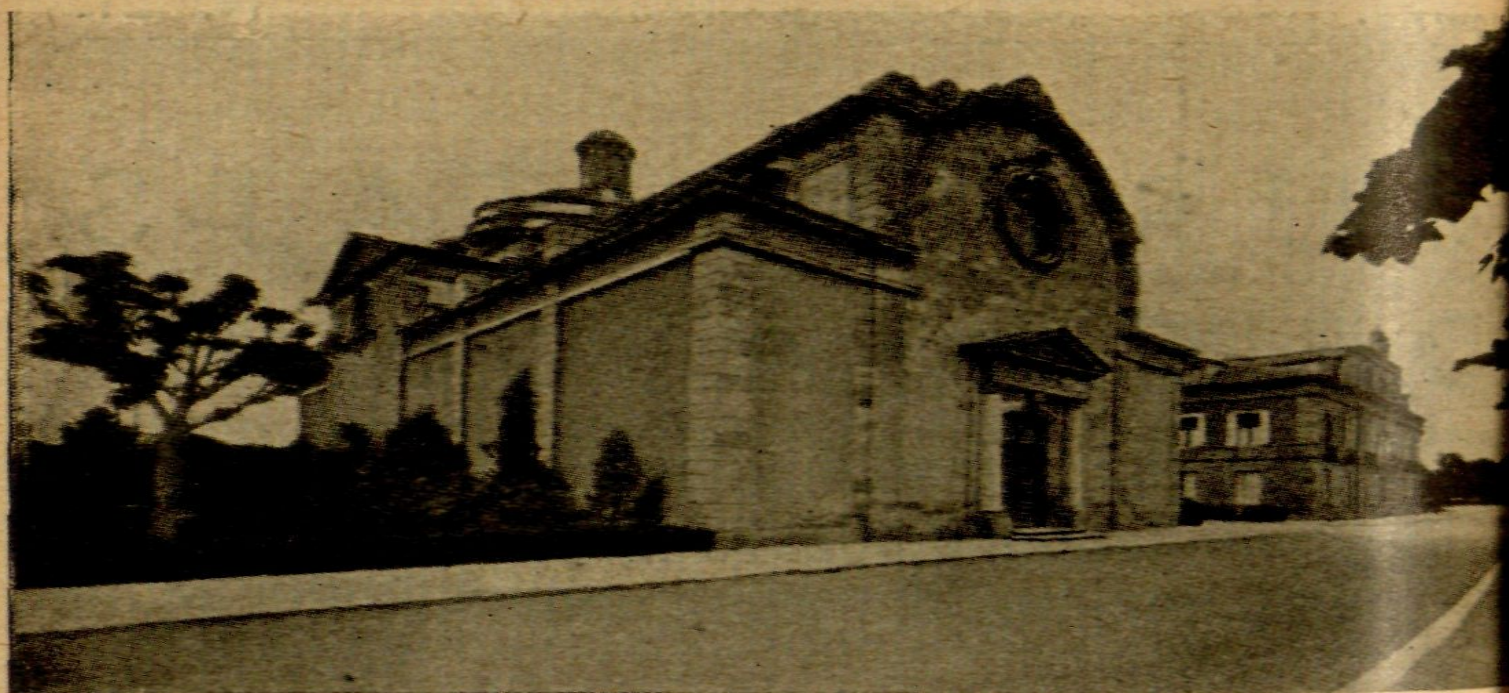
P R E U :

Número corrent	20 cèntims.
Número atrassat	30 »
Subscripció anual	10 pessetes.

S U M A R I

El Panteó dels Presidents, pàg 2. - Una locució popular, pàg. 5. - La Mare de Déu del "Sol del Pont" i el Pont de la Vila de Roda de Ter, pàg. 6. - La sardana, pàg. 9. - Aforismes i proverbis, pàg. 12. - Catalans notables, pàg. 13. - Una locució popular, pàg. 15. - Nota històrica, pàg. 16. - Nostra premsa, pàg. 19. - Contes vells... forjats de nou, pàg. 20. - Aforismes i proverbis, pàg. 22. - La sardana, pàg. 23. - Aires de llegenda, pàgina 25. - Una tarda a l'Odeon, pàg. 29.

Capella de la desapareguda Ciutadella, que es vol convertir en Panteó dels Presidents de Catalunya.

AHIR I AVUI

El Panteó dels Presidents

JA se n'havia parlat quan morí el nostre President, l'Honorable Francesc Macià i Llussà (a les onze del matí del dia 25 de desembre del 1933). Hom digué que l'església de la Ciutadella, que es troba al Parc Municipal de Barcelona, o sia el Parc de la Ciutadella, seria el darrer estatge del nostre plorat President, és a dir, el Panteó dels Presidents.

Així, doncs, l'església de la Ciutadella esdevindrà el primer monument funerari de Catalunya on les despulles dels nostres Presidents hi restaran per sempre, perquè jamai no els oblidem... Però, ¿podrem oblidar nosaltres, els catalans, els verament catalans de cor, la memòria dels nostres Presidents?... Oh, no!, ni Pau Claris ni Francesc Macià ni els que hi vagin, no seran oblidats per Catalunya, com no ho seran mai Francesc Macià (a) "Bach de Roda", ni Joan Blanca, ni Rafael de Casanova.

El Panteó dels Presidents serà etern com les despulles dels que hi descansin, i immortal com la pròpia Catalu-

nya! Passaran els Presidents, com passarem nosaltres, per sempre. I quan al futur, altres catalans, altres homes de cor venerin la nostra memòria, nosaltres, del fons dels nostres sepulcres somriurem melangiosament esguardant com Catalunya baixarà la testa davant del Panteó dels Presidents, redreçant-la tot seguit per albirar al lluny, envers l'infinit, fit a fit, el sol de glòria de la nostra terra amada.

Quan el cos del President descansi al Panteó, serà el moment de llevar-nos els capells, i amb la mà al cor, mormolar: —Descanseu en pau, Presidents!

* * *

En el lloc on avui hi ha el Parc de la Ciutadella hi fou bastida, fa dos segles, aquella construcció militar que féu aixecar Felip V —el maleït Felip V diríem millor— després del setge de Barcelona, en el qual hi caigué Rafael de Casanova (11 de setembre del 1714), passant Montjuïc a poder de l'enemic, i entrant les tropes de les Dues Corones, a Barcelona, el 13 de setembre del 1714.

En 2 d'octubre del mateix any es publicà un ban imposant pena de mort al català que manqués de paraula a un castellà.

En 1 de juny del 1715, s'anuncià, per reial ordre, la construcció de la Ciutadella, obres que començaren poc després, sots la direcció del general d'enginyers Pròsper de Werboom, flamenc.

A fi que les obres anessin més de pressa l'alludit general publicà un ban, en el qual, baix pena de mort, prohibia als fusters, manobres i paletes, dedicar-se a lliur ofici dins de la ciutat, obligant-los que exclusivament treballassin en la construcció militar de la Ciutadella.

Per la construcció de la Ciutadella tingueren d'enderrocar-se més de tres-centes cases del barri mariner de la Ribera, cosa que Felip V ordenà sense cap mirament per les famílies que hi vivien.

Les obres de la Ciutadella foren acabades el novembre del 1718, essent-ne nomenat governador el mateix general Pròsper de Werboom.

I d'aquella data, per llur origen, per llur significació i pels fets que ocorregueren dins de la Ciutadella, fou

pels barcelonins el senyal de la reacció que empresonava sa llibertat ciutadana. En dues ocasions el poble s'apoderà de l'odiat recinte, però no poté enderrocar les torres ni els baluards que hi havien.

En 6 d'octubre del 1868, la Junta Revolucionària de Barcelona, manà enderrocar la part de la muralla de la caserna de les Drassanes, donant-hi els primers cops de martell en Tomàs Fàbregas, president de l'esmentada Junta.

En 21 d'octubre del mateix any, començà l'enderrocament del Fort Pio, emplaçat entre Barcelona i Clot, bastit en 1719. Per aquells mateixos dies els barcelonins començaren a enderrocar la Ciutadella, obres que duraren diversos mesos, fins que en desembre de 1869 l'antic Pla de Lluy es trobava lliure de muralles, tot enderrocat i únicament alguns edificis i l'església restaven en peu.

Convertida la Ciutadella en esplanada, aparegué una Llei en 18 desembre del 1869, per la qual l'Estat lliurava a la ciutat de Barcelona els terrenys de la Ciutadella a canvi d'altres per aixecar-hi casernes per a les tropes. I com a data històrica, direm que fou en 22 de desembre de 1869 que l'Ajuntament de Barcelona prengué possessió dels terrenys de la Ciutadella, que anys després havien de servir per a bastir-hi, en 1888, l'Exposició Universal de Barcelona, sots el comanament del gran patrici Rius i Taulet.

El dia 28 de desembre del 1869, la fracció liberal de l'Ajuntament de Barcelona féu col·locar una inscripció en un dels edificis que encara restaven en peu, que deia:

"La tiranía de Felipe V, primer Borbón, levantó la Ciutadella.

"La Libertad, al arrojar de España al último Borbón, la derriba.

"La ley del 18 diciembre de 1869 la cede, con todos sus terrenos, a Barcelona.

"El Ayuntamiento toma posesión el 21 del mismo mes.
"¡Viva la soberanía nacional!"

Com a corollari direm que avui dia el Parc de la Ciutadella ha perdut per complet tot regust vuitcentista. Prop de l'església que resta en peu i en els matins d'hivern, hi arriba el so de la cobla que en la Cascada toca sar-

danés. I a les tardes d'estiu, el mateix so hi arriba, però d'una faiso més sublim, ja que l'hora del capvespre és més serena i més quieta.

* * *

Després de 151 anys d'ésser una ombra paorosa, després de 19 anys d'ésser un lloc de records i d'esbarjo pels barcelonins, i després de 48 anys d'ésser un monument històric com record del criminal despotisme de Felip V, ara, l'església de la Ciutadella, que és un edifici de xacroses pedres que al capdamunt hi tenen niu els coloms del nostre Parc, serà convertida en Panteó dels Presidents de Catalunya...

I el parèntesi obert a la nostra Història per aquest edifici, es clourà quan el cos d'En Francesc Macià i Llusa hi reposi per sempre, i quan la bandera catalana onegi saludant orgullosament la que hi haurà al Parlament de Catalunya, cap i casal de les pàtries lliures i dels homes honrats...

Descanseeu en pau, Presidents de Catalunya!

RAMON BOTEY I OROBITG.

UNA LOCUCIO POPULAR

«S'ha quedat com l'home de S. Domingo»

L'època dels convents de frares en la nostra ciutat de Girona, nosaltres no l'havem coneguda, però molts dels nostres veïns recorden perfectament i veïeren moltes vegades una escultura *sui generis* que al peu de l'escala de la porteria del convent de Predicadors, avui caserna d'infanteria, hi hagué, fins a l'any de l'exclaustració d'aquells frares, l'estàtua d'un home barroerament feta, l'ofici del qual en aquell lloc obeïa potser únicament al millor ornat del lloc, per més que no falta qui li atribueix una representació més important, sense dades ni raons on recolzar-ho. A la immobilitat, doncs, d'aquella imatge, sense expressió ni gest significatiu, es ve encara comparant qual-sevulla que quedi parat o mut quan se li explica algun fet, se'l pregunta o se'l confon amb raons o dicteris, sense trobar paraula a contestar.

ENRIC CLAUDI GIRBAL.

La Mare de Déu del «Sol del Pont» i el Pont de la Vila de Roda de Ter

A la part baixa del pont de Roda de Ter que uneix les dues branques de la població, hi ha la capella de la Mare de Déu del «Sol del Pont», que ja fa centúries que la gent devota li envien obsequis i Ella els protegeix contra les malvestats i els emplena de benediccions i gràcies.

Segons la veu del poble, la imatge de la dita Mare de Déu fou trobada dintre del Pont, en un dels finestrals que ara són aparedats, a la part baixa d'aquest, on probablement fou amagada per algun bon fidel que volgué lluirar-la de les urpes dels sarraïns.

La hi trobaren en fer-hi reparacions, i de seguida fou molt venerada, no solament pels rodencs sinó per tots els dels seus contorns.

Probablement que en el segle xvii un cop de riu furios trenca una de les arcades altes del Pont; aquesta fou la segona de la part de dalt en la qual hi ha l'església parroquial de la dita vila.

De resultes d'aquest trencament quedà interrompuda la comunicació de l'una part a l'altra de la vila, però tot seguit hi feren una palanca que molt sovint era arrabassada per les riuades i feia difícil als habitants de la banda baixa assistir al temple per tal de complir sos deures religiosos.

En vista que cada dia els rengles de les cadires de l'església quedaven més pocs plens, amb els estalvis del senyor rector Dr. Jaume Marsal i amb el concurs dels parroquians, aquest féu reconstruir la banda caiguda, la qual, per record

d'aquesta reconstrucció, es posà en lloc vistós del Pont una làpida amb la següent inscripció: «Fonc reedificat per lo Dr. D. Jaume Marsal, rector de Roda, amb assistència del terme».

En temps més moderns, a l'any 1876, en dit pont es varen edificar els arcs superiors que li donaren forma típica i que a

Roda de Ter. - El Pont i la capella de la Mare de Déu del «Sol del Pont».

fora de la vila ha portat la dita que a Roda tenen el Pont *Sobre-Pont* i que hi ha una església a cada cap; la parroquial al capdamunt, i la dita capella al capdavall, i ho diu molt encertadament aquesta cançó:

«De viles com Roda,
no se n'ha vist mai cap;
un pont dessorbre l'altre
i una església a cada cap».

La dita capella ha estat de nou meravellosament restaurada, gràcies a unes generoses famílies rodencques.

Durant la restauració, la dita imatge ha fet estada a l'església parroquial.

Després de restaurada la capella, hi portaren la imatge, el dia de la Candelera, 2 de febrer de l'any actual, amb processó i cantant molt ajustadament el «Te Deum» alguns membres de l'Orfeó Rodenc.

En la seva Novena anyal se li entonen uns Goigs nous de fa tres anys, amb lletra modificada i música nova feta pel Rv. Josep Vinyeta, vicari d'aquesta parròquia i director de l'Orfeó Rodenc.

Els dits Goigs són els següents:

GOIGS A LLOANÇA DE Nostra Dona del Sol del Pont de Roda del Ter

Sou la Pedra del Desert
just al Sol del Pont dreçada
De Vós neix la Font sagrada
Jesús, nostre goig complet
Queda l'ànima saciada
si sedenta viu d'amor
*Convertiu al pecador,
del Sol del Pont Verge amada*

Amb dolcesa maternal
i amb la vostra gràcia pia
sou del qui va errat la guia
en el Ver Camí eternal.
Dreta via ha ben trobada
qui us vé a demanar favor.
*Convertiu al pecador,
del Sol del Pont Verge amada.*

Vós brilleu pel cor fidel
del cap-tard fins a l'aurora,
com Columna guidora
del vell poble d'Israel.
Dels pecats la nuvolada
mai no han fos vostre fulgor.
*Convertiu al pecador,
del Sol del Pont Verge amada.*

Sou el Pont ferm i alterós
que ens preserva del naufragi.
Per més tràngol que al mar hi hagi
calmarà, si ho maneu Vós.
Oh, passeu-nos Advocada,
a Jesús Nostre Senyor!
*Convertiu al pecador,
del Sol del Pont Verge amada*

Si venim amb devoció
no ens negueu pas l'assistència
En tot temps de pestilència
sigueu nostra protecció.
Poseu, Mare Immaculada
bon remei en tot dolor.
*Convertiu al pecador,
del Sol del Pont Verge amada.*

Al malalt, agonitzant
siguen-li bona meigia.
Ablaniu, oh Verge pia,
al cor que us vingui negant
Basti sols una mirada
de vostre ull consolador.
*Convertiu al pecador,
del Sol del Pont Verge amada.*

Puix que sou nostra Advocada
plena de gràcia i d'amor
*Convertiu al pecador,
del Sol del Pont Verge amada.*

¶ Ora pro nobis Sancta
Dei genitrix
« Ut digni efficiamur pro-
missionibus Christi.

OREMUS

Concede nos famulos tuos,
quæsumus, Domine Deus, per-
petua mentis et corporis san-
tate gaudere, et gloriosa Be-
atæ Mariæ semper Virginis in-
tercessione, a præsentibus libera-
re tristitia, et æterna perfrui
lætitia. Per Christum Domi-
num Nostrum. Amen.

Música de J. Vinyeta. Pren.

Entrada

Mare nostra Immacu-la-da di-gna de Ex-er-ci-ta-ta-ti-o-nem: i Con-ver-tiu al pe-ca-dor, del Sol del

Respost.

Pont Ver-ge ama-da. U-na an-ti-ga tra-di-ci-o diu que un jorn foreu tro-ba-da so-la al

Al Respost

pont, per la esti-ma-da de la nos-tra de-vo-ci-o, Tan bon punt que ve-ne-ra-da o-bert rea-ta al nostra Cor-

VICI: TIP. FRANCISCANA - 1932

FRANCESC RIBAS GUIU.

UAB

Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

L a S a r d a n a

HOMER, el genial poeta grec, en el cant XIII de la seva *Iliada*, ens parla d'una antiga dansa que es ballava formant rotllana i tenint els balladors les mans agafades, "semblant a aquella dansa que Dèdal havia introduït a la illa de Creta". Potser fou recordant aquesta cita homèrica que Mistral, l'iniciador de la renaixença provençal, digué, en ocasió de veure ballar la nostra sardana, que aquesta dansa li semblava d'origen grec.

No és el nostre propòsit escatir si és o no és cert que a la Grècia antiga s'hi ballés aquesta dansa, encara que no ho trobaríem gens estrany. Sabem que tots els pobles idòlatres, tant els de l'antiguitat com els contemporanis, han exterioritzat el seu culte per mitjà de les danses que hom anomena religioses i no fóra cap cosa de l'altre món que aquests ritus litúrgics tinguessin una certa similitud entre els uns pobles i els altres. I encara fóra menys d'estranyar tenint en compte que la sardana fou, en els seus orígens, una d'aquestes danses religioses.

Tot aquell que conegui un xic la mitologia dels pobles antics, sap perfectament que un dels cultes més extesos durant aquelles reculades èpoques fou el del Sol. Per altra banda, cal només examinar la disposició de la música en la sardana que, avui, hom anomena curta.

La sardana curta consta de vuit compassos curts i setze de llargs, ço que dóna un total de vint-i-quatre compassos, el qual nombre és igual al de les hores del dia. Segons creuen diversos autors, entre ells l'historiador de l'Empordà, Josep Pella i Forgas, els vuit compassos curts simbolitzen les hores durant les quals l'astre-rei està absent del nostre hemisferi; per això aquests vuit compassos són pausats, tristos. Vénen després els setze compassos llargs; l'astre rei ha aparegut de bell nou a l'horitzó i la multitud dels seus adoradors es lliura a les més desenfrenades demostracions d'alegria. Per això tenen un aire més joganer, més festiu, més alegre els compassos llargs.

Un cop acabada la tongada dels vint-i-quatre compassos, se sent el xiscle estrident del contrapunt. Es el cant del gall que ens anuncia l'adveniment d'un nou jorn. A continuació es ballen altres vint-i-quatre compassos, amb la mateixa distribució que abans, i la dansa fineix.

¿Quin fou el poble introductor d'aquesta dansa a la nostra Catalunya? El sol examen del nom ens ho dirà: la sardana ha estat importada pel poble sard. I que no és arbitrària aquesta afirmació, ho anem a veure tot seguit.

Les troballes arqueològiques realitzades a l'Egipte, han demostrat que allí hi visqué, en certa època, un poble que els egipcis anomenaven *Sardana* o *Saritanau*. Segons testimoni de Plini, Strabó i altres geògrafs de l'antiguitat, el poble sard poblà la illa de Sardenya —escrit *Sardanha* en antics documents— i, d'allí, passà a les costes rosselloneses fins a establir-se en un indret de la província *Tarraconense* llindant amb la *Gàl·lia* i enclavat a les muntanyes de *Pyrene*. Aquesta comarca que poblaren els sards, no podia ésser altra que la Cerdanya. Alguns han dit que aquest nom prové d'una tribu dels Ceretes o ceretans, basant-se en què ho han trobat escrit *Ceritania* en documents de la baixa Edat mitjana; examinant, però, l'acta de consagració de l'església d'Urgell, datada l'any 819, hom ja ho troba escrit en una forma gairebé idèntica a l'actual: *Cerdaniae*.

Hem vist, doncs, com els sards havien poblat la Cerdanya i Sardenya. Hem vist, també, com els havia calgut atravesar el Rosselló per a traslladar-se de la illa de Sardenya a la comarca de Cerdanya i, en fer-ho, s'establiren,

també, al Rosselló. Però encara ens resta parlar de la quarta comarca poblada pels sards: l'Empordà.

El poble sard mantenia intenses relacions comercials amb els grecs establerts a Empúries i Roses. No té, per tant, res d'estrany que els sards anessin a establir els seus poblats en llocs propers a aquells que constituïen el centre del seu comerç.

El poble sard fou, doncs, el qui a l'introduir la seva religió, introduí també la dansa que formava part de la seva litúrgia: la sardana.

* * *

Maragall, l'inigualable cantor de la sardana, escrigué en la seva coneguda composició "L'Empordà": "A dalt de la muntanya hi ha un pastor, — a dintre de la mar hi ha una sirena". Nosaltres equiparem el pastor que canta dalt de la muntanya, amb la Cerdanya i la sirena que canta en mig del mar és, per nosaltres, la illa de Sardenya. La cabanya de l'amor que, segons Maragall, el pastor i la sirena plantaren en mig de la plana emporitana, no és altra cosa que la sardana.

Es, en efecte, l'Empordà, la comarca que més pura ha conservat a través dels segles la dansa que, avui dia, ha devingut nacional a Catalunya. No vol dir això que la sardana no s'hagi conservat a les altres comarques que els sards poblaren, car en totes elles es conserva encara aquesta tradició, però fou l'Empordà qui la comunicà, primerament a La Selva i, a mitjan segle passat, a tot Catalunya.

Se sap, per tradició, que en els primers segles del cristianisme la sardana era ballada a l'interior de les esglésies i, a més, consta documentalment que a la majoria de les processons empordaneses s'hi ballava aquesta dansa. També consta que els capellans i escolans de l'església de Figueres, prenen part a la dansa la nit de Nadal. Una constitució sinodal aprovada en el concili tingut a Girona l'any 1717, prohibí tota mena de danses —i, per tant, la sardana— a les cerimònies religioses.

A partir d'aquesta disposició prohibitòria, la sardana anà decandint-se i amenaçava de desaparèixer, quan féu la seva aparició l'home que havia de salvar-la i fer pos-

sible el seu present esplendorós. Aquest home fou Pep Ventura.

Pep Ventura era fill d'un sergent d'infanteria i nasqué a Alcalà la Real (reialme de Jaén) el dia 2 de febrer del 1818. Essent ell molt petit, el seu progenitor fou traslladat a la guarnició de Figueres, i no cal dir que allí hi féu cap, també, el nostre Pep.

Quan estigué en edat de prendre ofici, Pep Ventura ingressà a casa d'un sastre que durant força temps li proporcionà els mitjans de la seva subsistència. Però mentrestant, ell anava rebent lliçons de música, fins que estigué en disposició d'entrar en una orquestra.

Ja de bon començament venia mostrant un especial interès per la dansa de la qual estem parlant, i veient com aquesta s'anava perdent per manca de músics que la conreessin, decidí salvar-la.

Entre els seus treballs per a lograr-ho, cal consignar la reforma de la cobla i la creació de la sardana llarga, que és l'única que avui es balla.

Pep Ventura és, a més, autor d'un gran nombre de partitures per a sardana, entre les quals, *La processó de Sant Bartomeu* i *Toc d'oració* són, al nostre juí, les més reeixides.

L'any 1850 marca una fita gloriosa per a l'expandiment de la sardana. Aquest any Pep Ventura es presentava a Barcelona amb la seva cobla i donava a conèixer a la capital de Catalunya, totalment ressuscitada, la milenària dansa que, feia poc temps, estava agonitzant a l'Empordà.

No cal pas que remarquem la transcendència d'aquest acte ni l'expansió que des d'aleshores ha assolit la sardana, car el seu record és ben viu a la memòria de tots els catalans.

GABRIEL NOGUÉS PAHÍ.

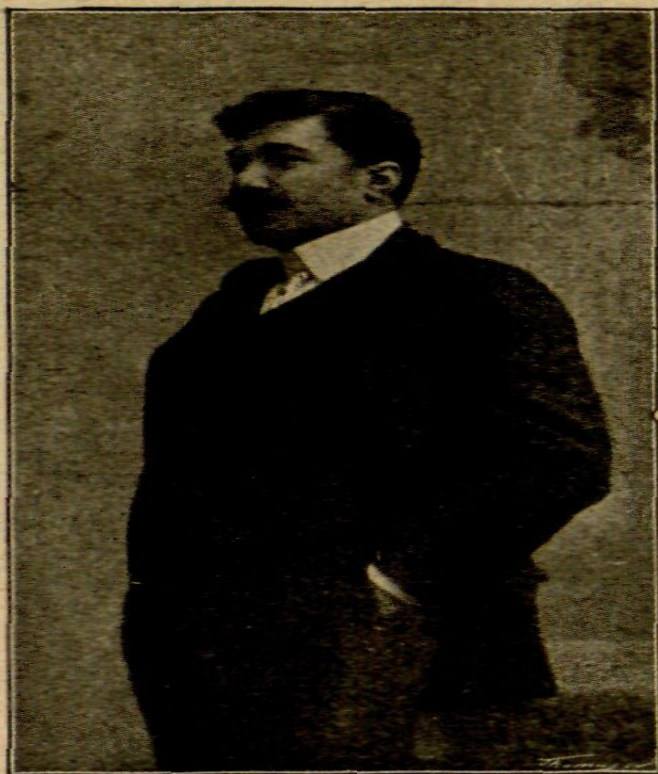

AFORISMES I PROVERBIS

Més val ésser ocell de bosc, que de gàbia.

Home ociós, carregat de vicis.

No mor pollí per cop de sa mare, ni infant ni fadrí per ferida de pare.

CATALANS NOTABLES

Francesc Viñas i Dordal

Dos motius principals són la glòria de Francesc Viñas: la seva excellent veu i la bondat del seu cor. Va néixer a Moià el 27 de març de l'any 1863. Fill d'una família pobra, a l'edat de nou anys, per guanyar-se la vida, féu d'escolà a la parròquia de Ferrerons, distant cinc quilòmetres del seu poble, des d'on podia assistir cada dia al col·legi dels PP. Escolapis de Moià. Després es traslladà a la masia del Xei, no molt lluny de la bella Vall de la Tosca, amb el bon intent d'ensenyar als fills i als pastors d'aquella.

Quan tenia uns tretze anys, per ajudar als seus pares, va acomiadar-se de la família Xei i aleshores va entrar a la fàbrica de teixits dels germans Serdañons, de Moià.

Aficionat al cant, que perfeccionà al costat del seu pare, va anar-se'n a Barcelona, i aprengué les primeres lliçons de música en 1885. A l'any següent, el Casino del poble de Cornellà, anunciava que el baríton en Francesc

Viñas cantarà la gran aria de *La Favorita*. Així va començar la seva carrera artística.

Va ingressar al Conservatori del Liceu de Barcelona, obtenint en els exàmens del 1887 la qualificació d'excel·lent. Sota la direcció del mestre Goula, féu, en febrer del 1888, el seu debut al teatre del Liceu, cantant el *Lohengrin*, amb un èxit tan brillant que el varen contractar per la temporada següent. Acabat aquest compromís, féu sentir la seva veu als públics de València, cantant *Lohengrin* i *Mefistòfeles*, amb tant èxit, que passà contractat a la *Scala* de Milà, teatre on cantà també *Lohengrin* per espai de vint-i-dues funcions, que ha estat sempre la que més llores li ha proporcionat.

Actuà després, en 1892, durant dues temporades seguides al teatre *Carlo Felice*, de Gènova, del qual passà al *San Carlos*, de Nàpols, i, més tard, al *Covent Garden*, de Londres.

En 1894 va cantar al *Metropolitan* de Nova York, i fins l'any 1895 no féu la seva presentació al Teatre Reial de Madrid, amb *Lohengrin*, essent molt aplaudit.

La seva llarga carrera artística durant la qual obtingué entusiastes aplaudiments als principals teatres d'Europa i Amèrica, culminà amb el debut a Espanya —Liceu de Barcelona— del *Parsifal*, en desembre del 1913, donant-li una interpretació tan plena de dignitat i noblesa, que Viñas fou aclamat amb entusiasme.

El Sindicat Musical de Catalunya, en 1933 va celebrar al Liceu de Barcelona, un homenatge a honor del nostre biografiat, essent-li oferta una placa, la qual es col·locà a la platea de l'esmentat teatre, amb la següent llegenda: "A Francesc Viñas, fidel intèrpret de les sublims produccions wagnerianes, creador del *Parsifal* en aquest gran Teatre".

Els crítics més competents l'han anomenat *el Lohengrin ideal*, però els que han escoltat altres òperes del seu repertori asseguruen que no és inferior en mèrits cantant *Mefistòfeles*, *Romeo y Julieta*, *Cavalleria Rusticana*, *Amico Fritz*, *Simon Bocanegra*, *Aida*, *Carmen*, *Tannhäuser* i

Profeta Velato. En el seu repertori compta, a més de les esmentades, les òperes *Otello*, *La Africana*, *La Favorita*, *Los Hugonotes* i *Lucrecia*.

S'ha d'afegir també que Viñas publicà en 1932 la interessant obra *El arte del canto*, en la qual va recollir-hi totes les esves experiències de cantant i tota l'observació de la seva vida d'artista culte i eminent.

* * *

Viñas estimava de cor el seu poble natal, i sentia la necessitat d'enlairar i fer bé als seus compatriotes. Per això germinà en la seva pensa la idea d'instituir la *Lliga de Defensa de l'Arbre Fruiter* (17 agost del 1904), involucrant-hi tots els seus nobles ideals, o sigui el seu amor al proïsme. Hom ha de remarcar que fou la primera d'Espanya i potser la primera del món. D'aleshores ençà, la Festa s'ha celebrat amb regularitat, sobretot a Moià, bressol de la gaia institució exemplar, i a altres indrets també.

Va casar-se amb la cèlebre artista romana Júlia Novelli; fruit d'aquest matrimoni fou la seva filla Mercè.

Va morir el dia 14 de juliol del 1933, a Barcelona. Catalunya tota plorà la mort d'aquest fill il·lustre.

MIQUEL CODINA I FARRÉ.

UNA LOCUCIO POPULAR

«Fems, sol i aigua al rec»

Síntesi de les aspiracions o desideràtum dels hortolans del pla de Girona, o sigui: fems per afemar la terra, sol que vivifiqui les plantes, aigua en la sèquia per al regatge de les hortes; la qual cosa retrata un sentiment d'egoisme; car, mentre els altres pagesos experimenten els efectes de la secada en els seus camps, ells poden dur als nostres mercats les seves hortalisses sense competència possible per part dels altres, fent, per això mateix, son vertader agost.

ENRIC CLAUDI GIRBAL.

Sant Pere de Riudeviltles.—L'aqüeducte del pont nou.

Nota històrica

SANT PERE DE RIUDEVILTLES és villa d'uns 1.600 habitants, situada al partit judicial de Vilafranca del Penedès, i com cada poble que té un alt sentit de la cultura i del patriotisme, guarda amb gran estima les seves tradicions, el seu folklorisme i les seves més belles antiguitats.

Sortosament l'esmentada villa és tota ella un bon arxiu: mireu, sinó, els seus ben típics carrers i places, amb els típics casals, la formosa església parroquial (dient-ne, però, el Temple romànic) quina bella mostra n'és tota la seva portalada, d'una exquisida puresa d'aquell art mestre; si hom hi entra, a l'aixopluc de les seves voltes, hi sent tota aquella sentor del vell Monestir, ressonant llurs passos damunt les seves lloses on hi descansen els familiars dels seus casals, d'Ozinelles, etc.

Així és que volem publicar a CURIOSITATS DE CATALUNYA, notes referents a l'antic Monestir, al casal i temple, al castell de Rosanes; fets històrics com les noces celebrades a l'església en presència d'En Guillem de Medicina; resse-

nyament dels costums tradicionals, etc., etc., tots ells força interessants per la història del folklore de la nostra Pàtria.

Com que degut a varis anys de recercar coses pertanyents a Sant Pere de Riudeviltles i la seva rodalia, tenim un bon aplec de notícies, documents i fotografies, l'assidu lector de CURIOSITATS DE CATALUNYA les anirà coneixent successivament.

Avui comencem l'explicació de quan i com es va construir:

L'aqüeducte de Sant Pere de Riudeviltles

Aquest bell pont de deu arcades, plenes de mates, eures i falsies, dóna goig de veure'l i contemplar-lo: torrat del sol, quelcom esberlat, amb nius de pardals, i harmonitzat per les cantúries de rossinyols; la música que canta el seu rierol, que ja ve de lluny tot seguint la torrentada, és suau i encisera. Aquesta villa s'abasteix d'aigua de la riera de Mediona.

Com a nota interessant, copiarem de l'arxiu parroquial de l'església de Sant Pere de Riudeviltles, el conveni fet per a la construcció de l'aqüeducte del Pont nou, amb les mateixes lletres i ortografia en què està escrit: "Concordia, villa St. Petri Riubilloru: Convenint con los P^{ars} Curas de la vila de St. Pere de Riudebilles, que son Jauma Miquel, Josèp Castanys, y Frnsico. Osens ab consantiment del Consell janaral de dita vila, a set del mes de Agost del any mil sis cens setanta dos pren la hobra a fer del pon dit lo pont nou en lo terme de dita vila, a mestra Gaspar Claver mestre de cases habitant en la vila de Olesa de Montserrat ab les condicions següents, es assaber, que los dits jurats per ells y en nom de dit Consell prometan pagar per dita obra que sea de fer al dit pon nou a dit mestre Gaspar Claver, la suma y cantitat de cuatracentes setanta y sinch lliures moneda Barcelonesa ab tres yguals pagues es asaber, la primera paga al cumansà de la obra que sera per lo mes de Setembre mes prop binent, la segona paga en ser per lò pilar al igual de carragar lo Arc, la tersera paga en ser acabada la obra, y dita cantitat de dites cua-

trasentes setanta sinch lliures lo prometen pagar sens danys ni despeses a dit mestre Gaspar Claver. Se obligen dits S^{ñr} y vila de St. Pere Riudebilles a donar Sr. Gaspar Claver per la Obra de dit pon nou tota la ma obra nassaria, xo es fusta, claus, arena, cals, y per assó sera menester y valer. Se obligan dits S^{ñrs} jurats en lo cens de dita Universitat. E dit Gaspar Claver mestre de casses seobliga defer los fonaments nassasaris per dita obra. Se obliga a fer dos esparons la un a la part de dalt y l'altra a la part de vall contra lo pilar ab la cara de pedra picada; mes seobliga estrenyer tres canes a la part del putj axustan ab la obra bella: y la cara a daser de pedra picada tan del arc com detots los demes, y los Archs han de ser dobles, mes seobliga dit mestre Gaspar Claver de portar tota la pedra sera menester per la obra de dit pon nou y tallada a ssas costes, ab pacta y condicions que ningu les puga inpedir de trancarla y tallarla a la pedrera hon sia convenient per dita obra, seobliga dit mestre Claver a donar la aygua per dit pont y que aquella para pasar per dit pon per lo sarvey de dita vila y terme fins atan sia acabada la Arcada. Que dit mestre Gaspar Claver donarà acabada dita obra judicada per dos mestres de casses habils y practichs de dit ofissi; y per asso fer tenir y valer del dit mestre Gaspar Claver se obliga: son els perits cridats.—Pere Benách peraire de Moja, y Sebastià Font pajes de la vila de Higualada — Joanes Romanya, Prior y Notari. Anys 1672”.

Remarquem la importància d'aquest document per la seva redacció clara i expressiva, i per les ensenyances, que, meditant-lo, se'n deriven: una d'elles és la gran diferència de cost si hagués de construir-se actualment, aquest pont o aqueducte de més de 40 metres d'alt, per 60 de llargària, amb deu arcades dobles, tot ell de grans carreus de pedra picada, passant-hi les aigües provinents de Sant Quintí de Mediona, que és la riquesa agrícola i paperera de la formosa villa de Sant Pere de Riudevitlles.

JOSEP ARNAU I VALLÉS.

DIOS, PATRIA, REY, FUEROS.

EL IRIS.

Periódico-Católico-Monárquico.

PRECIOS DE LA SUSCRICION.

En Olot, 12 rs. trimestre.
En el resto de España, 15 » »
En el Extranjero, 7 francos.
Remitidos, de 1 a 20 reales liras.
Anuncios, á precios convencionales.

OLOT

SABADO 6 FEBRERO DE 1875.

Año II. Núm. 57.

PUNTOS DE LA SUSCRICION.

OLOT, Imprenta del periódico y redaccion del mismo.

FUERA DE OLOT, quedan autorizados los Comandantes de guerra.

Se los MARTES, JUEVES Y SABADOS.

Seccion oficial.

DIPUTACION GENERAL

DE CATALUÑA.

Circular número 7.

Contribuciones.

Ha llamado la atencion de esta Diputacion la divergencia que se nota en los diferentes puntos del Principado, respecto al pago de las contribuciones de inmuebles, porque al paso que en unos no se cobra mas que el 12 por ciento, en otros se cobra el 15 de la riqueza líquida, imponiendo de cada contribuyente.

Siendo pues de estricta justicia que todos los pueblos contribuyan por igual, la Diputacion ha acordado dictar las disposiciones siguientes:

1.ª Se fija el tipo del 12 por ciento para el reparto y cobra de la contribucion de inmuebles, cultivos y ganaderia, como hasta que ha de ingresar en el Tesoro de la Real Hacienda de Cataluña.

2.ª Sobre la cuota que ha de ingresar al Tesoro se cargará un 4 por ciento mas destinada á cubrir partidas fallidas, gastos de repartimiento y premio de cobranza. Se declaran gastos de repartimiento los recibos talonarios.

3.ª A los pueblos y contribuyentes que se les hubiere exigido el 15 por ciento, solo se les hará contribuir á razon del 7 por ciento de su riqueza líquida imponible en los trimestres sucesivos ó sea en el que vence en Febrero y Mayo proximo, hasta que estén nivellados con los que solo han pagado á razon del 12 por ciento.

4.ª A los contribuyentes por subsidio industrial y comercio se les exigirá el 75 por ciento de lo que á cada clase fija la tarifa del gobierno enemigo, con un recargo del 6 por ciento sobre la cuota repartible con destino á gastos de formacion de matrículas y premio de cobranza.

San Juan de las Abadesas 26 de Enero de 1875.—El Vice-Presidente, Juan Mestre y Tudela.—P. A. de la D. El Secretario General.—Luis M. de Guzman.

Seccion no oficial

EL CANO DE LA SIENA.

(Conclusión)

Por mas extraño que parezca, es la cierto que muchos hombres que aducen la invencion y ceguera de los liberales alfonseos, de invocar á disipar con tanto empeño la legitimidad y el derecho hereditario y sostener al mismo tiempo el principio de la soberania esencial del pueblo, son cosas que se excluyen, que no pueden caber juntas en un mismo seno. Siendo evidente que si la soberania es del pueblo, ningún Rey puede tenerla como hereditaria de sus antepasados, porque como *dos quod non habet*, sigue que los republicanos y los radicales son mas consecuentes, cuando, por la ley como los alfonseos en la soberania del pueblo, prescinden absolutamente del derecho hereditario como de una quimera, y votan aquellos la república y los radicales hacen Rey de España á un D. Amadeo de Saboya ó á otro cualquiera. Enta lo, por, el principio de la soberania del pueblo y admitiendo tal derecho, según ellos, ni para ellos ni para D. Carlos, y se hace evidente que no la invocan porque crean en él, sino para adquirir prebenda entre la gente de bien, que no creen en la soberania del pueblo, y si en la legitimidad.

Refutado el argumento que aducen los moderados para probar que D. Alfonso es la legitimidad, por el derecho hereditario, pasamos á otro sofisma.

Este gente todo lo convierte en materia para salir con la suya de engañar incautos, y para ello alegan el hecho de haber el Papa bendicho á D. Alfonso, el haber porra en los sobre de las cartas de la Reina Dña Isabel, y tambien pudieran añadir el haber celebrado concordatos con dicha señora.

Este es que es argumento concluyente, es de aquellos que tapa just. Verdaderamente que deben ellos comprender que es imposible sostener en serio su legitimidad, cuando han de apelar á tan frivolas pruebas. Si como argumentos sirvieran, y los carlistas no tuvieramos mas educacion que ellos y mas respeto á la Santa Sede, muchos y mas poderosas pruebas que ellos podríamos aducir.

El Papa en sus relaciones con los gobiernos, no se cuida del derecho sino del hecho; y así como los súbditos de un Rey legítimo, deben prestar al usurpador obediencia pasiva, para no turbar el orden, cuando no pueden sacar su fecho del mismo modo el Papa, para el bien de dichos pueblos gobernados por usurpadores, se ve obligado á tener sus relaciones con ellos y darle el tratamiento que él se merezca; lo que dista mucho de ser un explícito reconocimiento de ningún derecho.

Nadie ignora que el Papa ha nombrado en esta guerra Vicario General Castreón de los ejércitos de D. Carlos al Excmo. Sr. Obispo de Urgel; y Gregorio XVI, en la guerra de los siete años, no solamente nombró para los ejércitos de D. Carlos V. Vicario General Castreón al Excmo. Sr. Obispo de Mondoñedo, sino que nombró tambien al Excmo. Sr. Obispo de Leon, Ministro de D. Carlos, para Delegado. Apoyados de toda España, á fin de que, como tal, ejerciese la jurisdiccion espiritual en todas las Diócesis en que la hubiese sido ó diócesis. Entonces y ahora Dña Isabel y comparsa liberal superaban e imponen en España de hecho, pues son dueños de la capital y de todas las plazas fuertes, y tienen á su lado los embajadores de todas las Potencias, cuando ni D. Carlos V. existiera, ni su sucesor Napoleón, ahora llamado de esto, ni por consiguiente puede decirse que impera de hecho. Luego nosotros los carlistas podemos decirnos con mayor fundamento que Gregorio XVI, entonces y Pio IX ahora se podian hacer estos actos y estos nombramientos, y la conclusion de la Bula de Cruzada en la guerra de los siete años y ahora, sino porque en D. Carlos V. y sus descendientes han visto el derecho. Pero, como tienen débil su memoria, no se acuerdan de nada de cuanto hizo el Papa anterior, y

NOSTRA PREMSA

«El Iris»

AVUI publiquem el facsímil del periòdic "El Iris", d'Olot, corresponent a l'any II de la seva publicació i número 57, per no haver-nos estat possible reproduir-lo més antic.

Constava de quatre pàgines, i començà de publicar-se el dia 26 de setembre de l'any 1874. N'era director En Carles Quera. Sortia tres vegades a la setmana: els dimarts, dijous i dissabtes. Duia una secció "oficial", contenint disposicions de la "Diputació General de Catalunya" (organisme carlí), i seccions de notícies i alguna composició de caràcter literari. El tirava la impremta Bonet, d'Olot.

La presentació tipogràfica del periòdic és bona; la qual cosa demostra, encara, l'excel·lència de la tradició de l'art de la impremta a Olot.

Ignorem quan va finir aquesta publicació, però sabem que en març del 1875 encara existia.

JOSEP CARRERAS.

L'ànec coix

LA gent del mas, ben mirat i remirat, tenia raó. Era ell, l'ànec, el que més patxoca feia de tot el corral. Els comentaris s'estengueren tant i tant que arribaren a oïdes de l'interessat.

Amb l'ajuda d'un espill volgué comprovar fins on eren certes les enraonies dels seus amos. Romangué una bona estona emmirallan-se. La contemplació d'ell mateix no pogué ésser més satisfactòria. Es veié tan blanc, tan ben fet i, sobretot, tan elegant, que acabà amb una joiosa exclamació:

—Que sóc formós!

Fou en aquell mateix moment quan l'orgull i la presumció s'apoderaren d'ell. I va ésser així com l'aurèola que poc a poc anà formant-se entorn d'ell cresqué desmesuradament.

De moment, els companys se n'alegraren de tenir entre ells una bellesa. Després, però, en constatar el canvi radical observat en la seva conducta, n'experimentaren pregona tristesa.

Per una bona qualitat que havia conquerit, la de la formosura, perdé totes les virtuts que fins llavors tant l'ennobliren. Es tornà mandrós, cruel, dèspota, traïdor, egoïsta, salvatgí... Els dies se'ls passava còmodament ajegut al sol o bé per damunt de l'aigua, segons si feia fred o calor, bon temps o mal temps. Dels altres, dels seus companys, no se'n preocupava gens ni gota.

—Primer jo, després jo i sempre jo... —solia dir.

Tots n'estaven queixosos d'ell. A no ésser per la seva muller, la simpatiquíssima i gentil oqueta, ja l'haurien foragitat del clos.

—Tingueu paciència, companys meus, penseu que no hi ha mal que cent anys duri. La primera en sofrir-ne les conseqüències, bé prou que ho veieu, sóc jo. Recordeu el molt que m'estimava? En canvi, ara, vosaltres mateixos ho heu observat... Tard o d'hora es penedirà de la seva actuació d'ara...

Els dies empaitaven les setmanes i aquestes als mesos... I el penediment tan esperat, tan desitjat, no compareixia.

Fins que un matí, matí d'agost en què la calor es dei-

xava sentir de bo i millor, dins el mateix corral, succeí quelcom que avançà els aconteixements.

Mentre l'ànec ermorzava tranquil·lament, l'oca s'entretenia tot picotejant per la seva vora. De sobte un crit dolorós es deixà oir.

—Correu, senyor ànec, la vostra muller s'ha empassat un vidre... —cridà el bon gall tot assistint a la dissortada oca.

L'ànec, sense immutar-se, continuava alimentant-se.

Entretant, tothom acudí en auxili de la pobra víctima.

—Si té feina, que se la faci! —es deia pels seus endintres l'ànec.

El gall, visiblement contrariat, anà a l'encontre de l'ànec per a reprimir-li la manera de portar-se amb la seva esposa.

—Tanmateix sou ben poc humanitari. La vostra muller escanyant-se i vós aquí, repapat, com si res de nou passés... Aneu a la seva vora, per si us necessita... Demostreu, si més no, que encara l'estimeu un xic...

—Qui, jo? Que es rebenti! No en vull saber mai més res d'ella. Altres afers em preocupen més.

—Feu-vos càrrec de la situació. Mireu que està en perill de mort. Tal vegada la vostra sola presència...

—Que es mori!

Els gemecs i crits d'angoixa de la pobreta oca es succeïen sense interrupció. Els companys prou maldaven per a treure-li el vidre, però fins llavors totes les provatures realitzades havien estat infructuoses.

—Quina cridòria més infernal! Me'n vaig per no oir-la... —exclamà l'ànec sense cor.

Saltant el reixat que cercava el corral, vers als afores menà les seves passes.

—Aquest sempre busca escapar-se... Apa amb els altres, com dos i tres fan cinc! —cridà el vailet encarregat de guardar el bestiar, tot engegant-li un roc entre cap i coll per tal d'indicar-li la direcció del clos.

Bona punteria la del vailet. La pedra, tirada amb un xic de fúria, topà en la pota drete de l'ànec, ferint-lo de consideració.

Amb penes i treballs, tot coixejant, arribà al corral. No pogué traspasar el portal. Es quedà a l'entrada. Caigué tan llarg com era, retut i fadigat per la pèrdua de sang.

—Auxilieu-me, amics meus! M'estic morint! Apiadeu-vos de mi!

Per sort d'ell, la seva muller, ja restablerta del petit accident sofert, anà a l'encontre del seu marit tantost oí les exclamacions.

—Corre, oqueta meva estimada, socorre'm...

—Què t'ha succeït?

—Aquell dimontri de vailet s'ha pensat que fugia de vosaltres, i per a fer-me tornar m'ha llençat un roc... Però, cura'm, no et torbis, m'estic desagnant...

Els companys d'ell, de l'ànec, veient-lo tan malferit, no s'ho feren pas dir dues vegades. Oblidant tot el passat, cuitaren sol·lícits a fer tot el que bonament sabien i podien per atendre al dissortat. L'oca, amorosa del seu maridet, agraïda i reconeguda, els anava demanant tot el necessari per a practicar la primera cura, la qual es portà a felicitat entremig de crits aguts i dolorosos.

Fou precis que el metge veiés a l'ànec, puix els remeis casolans s'esgotaren sense produir cap efecte. Al contrari, cada vegada més, les queixes del pacient augmentaven copiosament.

Ben clar ho manifestà el doctor. El cop havia estat tan greu que li havia trencat la pota. No hi havia altre remei que amputar-la-hi a correu.

Aquell ànec, prodigi de formosura, elegant de debò i de bona figura, era coix. Per a poder caminar ho feia valent-se d'una crossa.

—Pobre de mi! —exclamà un dia que volgué veure's en el mirall—. Qui m'ho tenia de dir que vindria temps que no podria valer-me de mi mateix... Sóc coix, ben coix!

... ..
Tornà a ésser generós i creient, dòcil i manyac, treballador incansable i pare amantíssim dels seus fills i de la llar. Per als companys, que, quan fou l'hora, saberen oblidar fàcilment tots els greuges i afronts, servà un amor sens traves, una estima inextingible. Per a la muller, per aquella oqueta que tant havia demostrat voler-lo, centuplicà el millor dels seus afectes.

I tots reemprengueren el camí de la vida com si res de nou no hagués passat.

JOSEP M.ª SALAS I JULIÀ.

AFORISMES I PROVERBIS

Mira't a tu i no diràs mal de ningú.

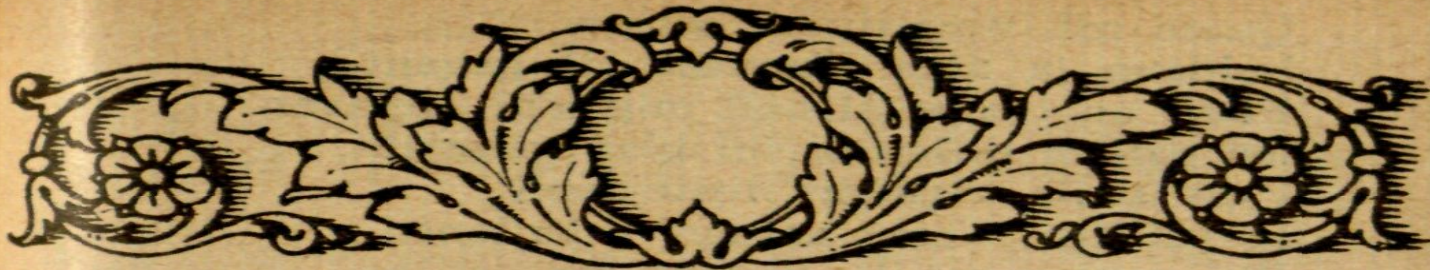
Qui mira lluny, cau a prop.

Més val una perdiu a la mà, que dues en l'aire.

La barca pel barquer, la terra pel masover.

Home de molts oficis, pobre segur.

Més val borni que cec.

La Sardana

I

LA sardana és la dansa més bella
de totes les danses que es fan i es desfan;
és la mòbil magnífica anella
que amb pausa i amb mida va lenta oscillant.
Ja es decanta a l'esquerra i vacilla,
ja volta altra volta a la dreta dubtant,
i se'n torna i retorna intranquilla,
com mal orientada l'agulla d'imant...
Fixa's un punt i es detura com ella...
Del contrapunt arrencant-se novella,
de nou va voltant.

La sardana és la dansa més bella
de totes les danses que es fan i es desfan.

II

Els fadrins, com guerrers que fan via,
ardits la puntegen; les verges no tant;
mes, devots d'una santa harmonia,
tots van els compassos i els passos comptant.
Sacerdots els diríeu d'un culte
que en mística dansa se'n vénen i van
emportats per el símbol oculte
de l'ampla rodona que els va agermanant.
Si el contrapunt el bell ritme li estrella,
para's, sospesa de tal meravella...

El ritme tornant,
la sardana és la dansa més bella
de totes les danses que es fan i es desfan.

III

El botó d'eixa roda, quin era
que amb tal simetria, l'anava centrant?

Quina mà venjativa i severa
 buidava la nina d'aquest ull gegant?
 Potsê un temps al bell mig s'hi apilaven
 les garbes polsoses del blat rossejant,
 i els suats segadors festejaven
 la pròdiga Ceres saltant i ballant...
 Del contrapunt la vagant cantarella
 és estraqueta passada d'ocella
 que canta volant:
 la sardana és la dansa més bella
 de totes les danses que es fan i es desfan.

IV

No és la dansa lasciva, la innoble,
 els uns parells, d'altres desaparellant:
 és la dansa sencera d'un poble
 que estima i avança donant-se les mans.
 La garlanda suaument es deslliga;
 desfent-se, s'eixampla, esvaint-se al voltant;
 cada mà, tot deixant a l'amiga,
 li sembla prometre que ja hi tornaran.
 Ja hi tornaran de parella en parella!
 tota ma pàtria cabrà en eixa anella,
 i els pobles diran:
 la sardana és la dansa més bella
 de totes les danses que es fan i es desfan.

JOAN MARAGALL.

Difícilment una noia innocent pot prendre part en cap
 dansa que no la contomini amb alguna alenada lúbrica.
 Quasi totes les danses són filles de la voluptuositat. No
 així, però, la Sardana. La Sardana és art veritable, art
 puríssim. La noia que la balla, en surt blanca i fresca
 d'innocència com abans de prendre-hi part, i, oi més,
 n'ix embaumada d'una idealitat nova i ennoblidora. Es la
 poncella que ha sentit la primavera i es bada dolçament,
 exhalant flaires de lliri immaculat.

JOAQUIM RUYRA.

(Del fulletó *La Sardana i la Caritat*).

La Verge del Born

Hi ha a Barcelona, en el barri antic conegut per “barri de Ribera”, un molt bellíssim temple, obra del segle XIV.

Aquest prodigi d'art, aquesta meravella d'arquitectura ogival es diu Santa Maria del Mar.

En l'absis d'aquesta església hi ha una porta de punta d'ametlla, com les altres, que serveixen d'entrada al temple, la qual dóna a l'antiga plaça del Born. Es, aquesta porta, la més senzilla i la més petita; s'hi puja per uns graons de pedra i sobre d'ella s'hi veu la imatge de la Verge que té un fanalet al davant. Tota ella està entre-girada a l'esquerra, i les mans juntes encreuades es dirigeixen a la dreta, i els ulls, d'un mirar trist, estan dirigits a terra i la seva rialla melangiosa sembla voler expressar una compassió.

Referent a l'actitud d'aquesta Verge, Barcelona té una llegenda:

* * *

En el “barri de Ribera de Garví” fa més de tres segles, (enderrocat des de 1715 per a construir la Ciutadella), hi havia, al carrer del Rec, dit així perquè hi passava una sèquia, una petita botiga, habitada solament per dues persones: mare i fill.

Era a primers de novembre, a les set del vespre; els carrers estaven a les fosques; únicament hi havia una que altra llàntia que la devoció penjava davant d'alguna imatge; aquesta era la claror que hi havia en aquells carrers.

Una pluja lleugera queia en soroll acompassat que es barrejava en la remor de les brutes aigües que corrien pel “Rech”.

En la botiga hi havia la mare i el fill, ell teixint la seda. La campana de la Catedral torbà la intensa quietud amb el primer toc de la “queda”, que el responien les altres esglésies. De sobte el fill s'atura de la feina i la mare li diu: “Has sentit, Sever?”

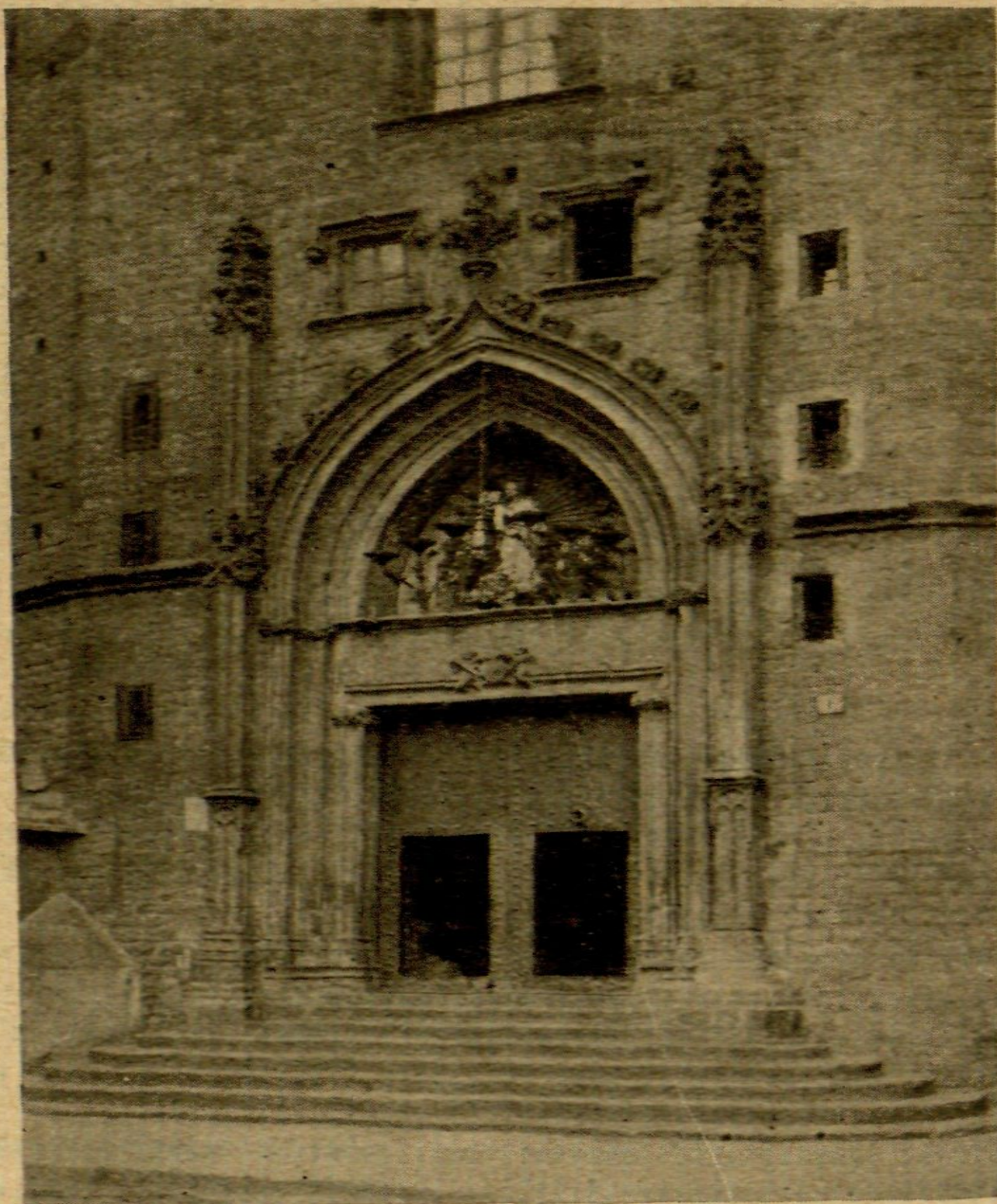
Acabava de sentir-se un crit d'angoixa que semblava sortir de la casa del costat.

Al cap de poc, per la porta mig oberta es veieren passar dos cossos que es perderen entre la foscor.

Sever deixà la feina i sortí al defora; veié la porta del veí mig oberta, amb una llum pàl·lida. El veí era un jueu ric. A l'entrar, i en apropar-se veié son cos estès a

terra, i compregué que havia deixat d'existir. Sortí apresurat sense donar-se compte que li havien caigut les estisores.

Explicà el fet a la seva mare i mentre es sentien ja els passos de la "ronda" tocà el segon toc de la "queda".

Porta de l'absis del temple —ara Basílica— de Santa Maria del Mar, on hi ha l'anomenada Verge del Born.

La ronda vegé el succeït a casa el jueu, i trucà a casa del jove teixidor.

La ronda digué: heu entrat en la multa per tenir la llum encesa; ja ha tocat la "queda"; la dona respongué: Si encara falta l'últim toc!

I el cap de la ronda, dirigint-se al noi digué: ¿No heu sentit res aquesta nit?

Ambdós respongueren que no.

El cap de ronda respongué:

—Ja que no has sentit res, vina amb nosaltres.

—¿I per què? —diu la mare desfeta en plors—. ¿Què ha fet el meu fill?

—Vostre veí ha estat mort —rebé per resposta— i aprop d'ell s'han trobat aquestes estisores. ¿Les coneixeu?

Efectivament, eren les d'En Sever, i ell romp en plor i exclama: ¡Verge Maria!... ¡empareu-me!

La ronda s'emportá el fill, mentre la Catedral tocava l'últim toc de la "queda".

* * *

A les dues de la tarda, del campanar del Pi se sent el to melangiós d'aquella trista campana que anunciava que un home anava a morir a la forca.

Inútilment el desgraciat Sever protesta de la seva innocència; i ni amb turments han pogut arrencar-li que ell hagués mort el jueu; no obstant això, fou condemnat pels homes a què fos penjat en la forca.

La forca estava situada a la Plaça del Born, formant el terrible patíbul dos pilans de pedra que sostenien una viga de roure posada adequadament per a penjar el cos de l'infeliç que hi anava a raure.

Nombrosa gent ocupava la plaça i els voltants de la força per a presenciar l'execució, quan es sentí el toc d'una campaneta i la veu d'un escolanet que demanava almoïna per l'ànima del qui anaven a penjar.

De la placeta de Moncada sortia una trista processó. Uns amb hàbits de penitents tapant-se el rostre amb cuculles salmejant el "Miserere", precedits d'un penó negre. Seguien després els soldats rodejats d'homes d'armes i al mig d'ells en Sever, lligat, amb un frare a cada banda; a prop d'ell el botxí i al darrera la imatge de Jesús crucificat. Al darrera seguien dos homes i una mortalla.

En arribar davant de Santa Maria, s'aturen; el condemnat els ha demanat fer l'última pregària a Maria Immaculada.

Plega les mans, s'agenolla i amb veu que partia l'ànima diu:

"Verge Santa, sabeu que moro innocent de falta; ja que Déu ho permet així, vetlleu per la meva pobra mare; sigueu el seu empar i consol, doncs ella sap tan bé com Vós que moro innocent".

En acabar aquestes paraules succeí una cosa inesperada. La Verge de dita porta la mirada i expressió de la qual estava dirigida al Cel, tombà el cap i el dirigí vers el condemnat, amb expressió de tristesa com fins encara està avui dia.

El poble, en donar-se'n compte, llançà un crit, dient:
¡Lo reu és lliure!... ¡Via fora!...

I el poble l'agafa en sos braços, el treu d'enmig dels soldats i el posa a dintre el temple, mentre una dona vestida amb hàbit franciscà i posant els braços en creu a l'entrada del temple, cridava:

¡Primer a mi em matareu!

¡Enrera els homes d'armes! Enrera tots, mon fill és a sagrat. La Mare de Déu l'empara!

El poble repetí: "¡Es a sagrat!", i tots retrocediren.

* * *

Molt costà substreure el reu de mans de la Justícia, i molt es va discutir, puix es volia fer un escarment, perquè als voltants de Barcelona hi havia una partida de bandolers que tenien horroritzat tot el pla.

Havent caigut aquesta partida en una emboscada, foren detinguts dos d'ells que confessaren ésser ells els causants de la mort del jueu del barri de Ribera; eren les dues ombres que en Sever havia vist passar enmig la fosca.

Provada la innocència del jove teixidor, es féu una gran funció a Santa Maria i davant la Verge del Born, on es cremaren moltes atxes.

Des d'aquesta feta, cada dia, en fer-se fosc, dues persones resaven de genolls a les escales de l'església i després baixaven el fanalet, posaven oli i l'encenien.

En morir la mare, el fill, en Sever, tot sol, vestit de negre, complia la prometença feta a la Mare de Déu, a la qual devia la vida, i al cap d'un any es casà amb una filla del poble, qui cada dia l'acompanyava a resar i a encendre la llàntia.

En morir ells, se'n cuidaren els seus fills, fins acabar-se les successions de família, qui després una altra devota família es cuidà diàriament de posar-hi oli i encendre-la. I encara avui dia, cap al tard, es veu una velleta amb un setrill d'oli, que es cuida d'encendre la llàntia.

* * *

I ara a vosaltres, amables llegidors, haig de dir-vos, que si algun dia passeu pel Born, mireu-la, a la Verge aquella, que encara que els temps moderns no estiguin per tradicions ni llegendes, sí té de cert una cosa: i és la seva bella actitud. I si en contemplar-la us recordeu d'això que us he contat, creieu-me, em donaré per satisfet.

J. NADAL RIBAS.

Una tarda a l'Odeon*

L'Odeon! Vet ací un nom evocador de tota una època en la història teatral barcelonina. Una època que, pels qui l'hem viscuda, en contemplar-la avui, després de l'evolució que en tots els ordres ha experimentat la nostra ciutat, se'ns apareix com una cosa molt llunyana, com una vella estampa litogràfica amorosida per la pàtina del temps.

Abans d'endinsar-nos en l'ambient d'aquesta vella estampa, a través de la qual veiem actualment l'Odeon, farem un xic d'història.

El Teatre Odeon va inaugurar-se l'any 1850 i estava instal·lat en el local on hi havia anteriorment la biblioteca conventual de Sant Agustí, en la plaça d'aquest nom, biblioteca desallotjada l'any 35, quan l'expulsió dels frares.

L'any 1850, com dic, el local que havia guardat aquella biblioteca es convertí en sala d'espectacles, a la qual s'entrava pel núm. 45 del carrer de l'Hospital.

En aquest lloc d'espectacles, primerament sala rasa, després amb petit escenari, s'hi construí tot seguit una galeria, i al poc temps, un segon pis, ambdós sense baranes, la qual cosa donà lloc que els espectadors contemplessin les funcions amb les cames penjant al pati. L'estrany aspecte que amb aquest fris de cames adquiria la sala, ja us el podeu imaginar.

De primer antuvi es donaren a l'Odeon els més variats espectacles, actuant-hi artistes de gèneres diversos. S'hi feren jocs Icars, balls, jocs de mans del popular Canonge; s'hi cantaren primitives composicions d'En Clavé; s'hi representaren dramons per l'actor Andreu Cazorro, sainets d'En Joan Dimes, autor, actor i empresari, tot d'una peça, que, a més, tocava la flauta en l'orquestra.

Poc després quan hi actuà la societat "La Gata", l'Odeon s'arranjà un xic, obtenint una capacitat per a unes 800 persones. L'Odeon, amb "La Gata", fou el bressol del teatre català, brandat per en Pitarra.

L'any 1871 sorgeix En Jaume Piquet, autor i empresari a la vegada, que s'emprengué l'Odeon pel seu compte, donant-li ràpidament l'especial esplendor que caracteritzà aquest teatre, que esdevingué la catedral del melodrama.

Les funcions que En Piquet oferia al seu incondicional públic, eren fortament suggestives i molt econòmiques. Dotze quartos (uns 35 cèntims) costava l'entrada, i per

* De les meves Memòries «Jo hi era».

aquesta quantitat donava, almenys, un drama en sis actes i una comèdia de riure, en dos actes.

Les representacions tenien lloc els diumenges i dies festius, tarda i nit, *a las dos y media en punto y a las ocho y media, també en punto*, com deia el cartell anunciador.

Entrem-hi. No els faci por que ens trobem en ple estiu, puix que també, segons es diu en els programes, *este teatro es el más fresco de Barcelona; 14 balcones dan a la Plaza de San Agustín*. Entrem-hi, sí, no sense comprar abans, dos quartos de cacauets i avellanes, que ens els vendran a la porta, fent-nos bona mesura.

Cuitem a prendre seient, que la campana ja dóna la tercera batallada en senyal de què van a començar tot seguit.

La concurrència que emplena el local no pot ésser més pintoresca i variada; tot, però, gent del poble: treballadors aficionats als drames forts; menestrals endiumenjats; soldats, criades i molts xicots, de 10 a 15 anys, que vénen a colles des dels barris més extrems de la ciutat. El xivarri que mou aquest públic, freturós de veure el teló enlaire, és eixordador. S'aixeca, per fi, el teló en mig l'escàndol, i una veu forta, sortint del segon pis, exclama: —Calleu! —Calla tu, animal! —li donen per resposta. I tothom protesta en un o altre sentit. Després de llarga estona es fa un relatiu silenci que deixa tot just oir el que diuen els actors, els quals, acostumats a aquell soroll, van a la seva sense fer-ne massa cas. I l'obra que es representa va desenvolupant-se amb acció ràpida, puix que, aquell públic, no admet pauses, ni que els personatges seguïn, ni que perdin el temps en llargues relacions, ni en filigranes literàries.

Quina obra fan? “Los hijos de Eduardo”? “Fray Patricio o la máscara del crimen”? Potser “Los perros del Monte de San Bernardo”?... No ho sé, tant se val. La qüestió és que tingui molts actes.

Van sortint actors i passant escenes, que el públic comenta en veu alta.

—Calleu! —torna a cridar aquell que vol sentir la comèdia.

Apareix En Jaume Virgili (actor que va treballar-hi molt temps a l'Odeon).

—Aquest és el traïdor —se sent dir per tot arreu.

—Mata'l! —crida un espectador vehement, abans que el personatge hagi fet cap malifeta per a merèixer tal càstig.

—Calleu!!... —fa aquell de sempre.

—Calla tu!

—Si no calleu me'n vaig.

- Ja tindries d'ésser fora.
- Que em tornin els quartos.
- Burro!
- Cafre!
- Més que tu!
- Fuera!
- A la quadra!

Gran aldarull. Els actors s'aturen per a donar temps a què el públic es posi d'acord... Unes escenes més, sempre amb la intervenció dels espectadors, i fineix l'acte que encara no sabem si és de "Margarita de Borgoña" o de "El terremoto de la Martinica".

Si no toquen la campana tot seguit per a començar, és que s'ha de canviar la decoració. Podem sortir al saló de descans, fins que ens avisin novament.

Sortim-hi, doncs. Aquest saló tenia una balconada que donava al carrer de l'Hospital i en ella s'hi abocaven els xicots entaulant diàlegs amb els amics del carrer.

—Que és bona la comèdia?

—Noi, d'allò més. Al primer acte ja n'han mort dos. Que no entres?

—No tinc prou quartos i espero comprar una *salida* quan facin dos actes més.

—Ja et guardaré *puesto* i t'explicaré l'argument. Adéu, que ja toquen i van a començar.

I fan dos actes més amb curt intermedi, puix el canvi de decorat és senzill.

El drama, malgrat el soroll dels espectadors, va interessant. El galant jove s'ha fet aplaudir dues vegades cantant-les-hi clares al traïdor; la dama s'ha tornat boja i el graciós ja n'ha fet de les seves.

Ara l'intermedi és llarg: a la maquinària li cal muntar un castell que, al final de l'acte, s'ha d'incendiar i enrunar completament, i la dama s'ha de vestir de blanc per a fer la boja més de debò; una boja que no anés vestida de blanc no feia bonic en aquell temps.

El saló de descans atrau novament la nostra atenció. Les parets estan cobertes de cartelons —mamarratxos, en deien aleshores—, anunciadors d'altres obres, pintats amb vius colors i amb una tècnica que avui potser resultaria super-realista, per l'actor còmic Jaume Molgosa i per l'aficionat gracienc, el pintor de parets anomenat Ballera. En ells s'hi veu, com el botxí talla el cap d'En Serrallonga; com martiritzen a "Cornelia, víctima de la Inquisición" i com el famós "Don Alvaro" aquell de la *fuerza del sino*, no tenint-ne prou de llançar-se a l'abim, des del pic més alt d'una muntanya, es clava un punyal al cor, i la sang, fent un capriciós xaragall, s'escorre des del cim al pla, formant un bassal en primer terme.

Tota la concurrència comenta aquelles obres que ja han vist, o esperen veure més endavant.

En un recó de la sala hi ha una tauleta amb exemplars impresos de les comèdies d'En Piquet: "El port de la salvació", "Carlos de España", "De panxa al sol", "Un cop de cap", "Campi qui pugui", "La gossa de don Cristòfol", etc., etc. Els drames a dos rals, les peces a ral. No se'n venen pas gaires, puix que la major part dels concurrents van justets de diner i més s'estimaran comprar, quan sigui hora de berenar, un llonguet i mitja presa de xocolata, que a baix, al peu de l'escala, venen. No manquen concurrents que se'l porten, el berenar, i no és pas cosa estranya veure passar la bóta de mà a mà, fent el trago, mentre el traïdor roba el fill de la comtessa per a quedar ell hereu del castell.

Després de grans peripècies, el drama fineix amb la mort del traïdor i el triomf de la innocència.

A En Piquet, l'autor, l'han fet sortir a les taules amb gran soroll de xiulets i picament de peus, no pas de protesta, —que aquell públic exterioritzava el seu agrado en aquella forma— sinó d'ovació, cosa que els actors han fet avinent a n'En Piquet ja que, aquest, era sord, tan sord, que al peu dels prospectes anunciadors de les funcions a vegades hi posava la següent nota: "A la persona que devuelva el oído al Sr. Piquet, se le gratificará con mil duros". Això és rigorosament històric; com també ho és que, quan no ho era, de sord, se'l veia molt sovint en el darrer rengle de seients, en mànegues de camisa, presenciant les representacions de les seves obres, posant ordre entre el públic i increpant els actors quan no sabien els papers i ho feien malament.

En Piquet era l'home de teatre més extraordinari i original que poden imaginar-se. No s'amagava de dir que havia estat manobre i després gravador. L'afició al teatre l'havia portat a escriure comèdies i a fer-se empresari de l'Odeon per tal de veure-les representades.

El mateix li era escriure un drama en català que en castellà, i fins jo crec que igual l'hauria escrit en xinès. El seu repertori és extensíssim: consta de més de 150 títols, la major part a base d'un argument de circumstàncies, ja que En Piquet, de tots els esdeveniments truculents que commovien el poble, en feia tot seguit una obra. Així tenim: "La Inundación de Murcia", "El Terremoto de la Martinica", "Un voluntari de Cuba", "Catalans, fora quintes", "Turcs i Russos", "L'Estrella amb cua", "El siti de la Seu d'Urgell" i, sobretot, la cèlebre "Monja enterrada en vida o els secrets d'aquell convent", obra impressa abans d'ésser estrenada, per haver impedit, de moment, les autoritats, que es posés en escena.

(Acabarà).

AQUEST NÚMERO HA PASSAT PER LA CENSURA